

Sygn. akt II DIZ 46/21

UCHWAŁA

Dnia 23 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ryszard Witkowski (przewodniczący)

SSN Jarosław Sobutka

SSN Piotr Sławomir Niedzielak (sprawozdawca)

Protokolant Anna Rusak

przy udziale prokuratora Przemysława Cieślaka

w sprawie sędziego Sądu Okręgowego w W. w stanie spoczynku – J. D.

po rozpoznaniu w Izbie Dyscyplinarnej

na posiedzeniu w dniu 23 listopada 2021 r.

zażalenia prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi
Polskiemu w W. Instytutu Pamięci Narodowej

na uchwałę Sądu Najwyższego Izby Dyscyplinarnej

z dnia 20 kwietnia 2021 r., sygn. akt I DI [...]

w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego
Sądu Okręgowego w W. w stanie spoczynku – J. D.

za czyn z art. 189 §2 k.k. w zw. z art. 231 §1 k.k. w zw. z art. 11 §2 k.k. w zw. z art.
2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej –
Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U.2021.177 t.j.),

**uchyla zaskarżoną uchwałę i przekazuje sprawę do
ponownego rozpoznania Sądowi Najwyższemu w Izbie
Dyscyplinarnej w Wydziale I.**

UZASADNIENIE

Instytut Pamięci Narodowej - Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. (dalej: prokurator IPN), wnioskiem z dnia 2 marca 2021 r., wniósł o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego Sądu Okręgowego w W. w stanie spoczynku – J. D. za przestępstwo polegające na tym, że:

w dniu 27 listopada 1968 r. w W., jako sędzia Sądu Wojewódzkiego w W., działając wspólnie i w porozumieniu z innymi członkami składu orzekającego, sędziami powyższego Sądu, rozpoznając rewizję od wyroku Sądu Powiatowego w W. z 22 czerwca 1968 r., sygn. akt II Kp. [...], złożoną przez oskarżonych B. Z. i M. R., nie dopełnił swoich obowiązków w ten sposób, że utrzymał w mocy zaskarżony wyrok Sądu I instancji, na mocy którego B. Z. i M. R. zostali uznani za winnych tego, że 13 marca 1968 r. w W., działając wspólnie i w porozumieniu, sporządzili, a następnie rozpowszechnili podczas zgromadzenia studentów Uniwersytetu [...] pisma zawierające fałszywe wiadomości o stosunkach społeczno-politycznych w Polsce mogące wywołać niepokój publiczny, t.j. czynu z art. 170 k.k. z 1932 r. i za czyn ten skazani na kary 10 (dziesięciu) miesięcy aresztu, którą M. R. odbył do 31 grudnia 1968 r., a B. Z. w całości, czyli do 16 stycznia 1969 r. oraz po 1000 (tysiąc) złotych grzywny, podczas gdy z zebranego materiału dowodowego wynika, że przedmiotem czynu, którego popełnienie im przypisano, było kilka, nieustalonych co do liczby, egzemplarzy maszynopisu zatytułowanego »Ballada o nieodpowiedzialnych elementach«, które w swojej treści zawierały satyryczną krytykę ówczesnych władz za zdjęcie ze sceny dramatu »Dziady« Adama Mickiewicza, a zatem nie zawierały fałszywych wiadomości o stosunkach społeczno-politycznych w Polsce, mogących wywołać niepokój publiczny, którym to zachowaniem sędzia J. D., utożsamiając się z panującym wówczas w Polsce ustrojem politycznym, stosował wobec B. Z. i M. R. represje z powodu wyrażanych przez nich przekonań i poglądów społeczno-politycznych, a tym samym naruszył ich prawo do swobodnego wyrażania takich poglądów dotyczących bieżącego życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni

komunistycznej stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, na skutek czego doszło do bezprawnego pozbawienia wolności obu pokrzywdzonych na okres powyżej siedmiu dni, t.j. o czyn z art. 189 §2 k.k. w zw. z art. 231 §1 k.k. w zw. z art. 11 §2 k.k. w zw. art. 2 ust. 1 i art. 3 Ustawy z 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U.2021.177 t.j.), tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN.

Sąd Najwyższy uchwałą z dnia 20 kwietnia 2021 r., w sprawie o sygn. akt I DI [...], odmówił zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego Sądu Okręgowego w W. w stanie spoczynku – J. D..

W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy podniósł w szczególności, że <Ustalenie czy sędzia J. D. współorzekał o utrzymaniu kary aresztu wymienionych M. R. i B. Z. naruszył którykolwiek z przywołanych powyżej przepisów k.p.k. z 1928 r., nie jest możliwym bez zapoznania się przez sąd, a wcześniej przez oskarżyciela z: treścią ulotki, za sporządzenie której wyżej wymienieni zostali skazani wyrokami Sądu Powiatowego w W., a także z treścią rewizji obrońców wymienionych oskarżonych, których przecież zarzutami skład orzekający w sądzie rewizyjnym był związany. Jak już to wskazano wcześniej, sądowi rozpoznającemu niniejszy wniosek prokurator nie przedłożył materiału dowodowego w postaci ulotki sporządzonej przez M. R. i B. Z., ani uzasadnienia wyroku Sądu Powiatowego w W. sygn. II Kp [...] (który to dokument Sąd Najwyższy uzyskał z urzędu), ani też rewizji skierowanych od tegoż wyroku przez obrońców wyżej wymienionych. Bez zapoznania się przez Sąd Najwyższy z treścią wyżej wymienionych dokumentów (dowodów) nie jest też możliwym uznanie za uprawdopodobnione, iż działanie sędziego J. D. opisane we wniosku prokuratora IPN nosi cechy zbrodni komunistycznej będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości tj. gdyż polegało na prześladowaniu M. R. i B. Z. z powodu głoszonych przez nich poglądów politycznych lub ich przynależności narodowej. Jest faktem, iż Sąd Najwyższy orzekając w 2001 r., nie dysponując ulotką ocenił, iż zawierała ona jedynie epitety, wyzwiska oraz krytyczne oceny stosunków społeczno-politycznych panujących w PRL pod koniec lat 60-tych. To jednak

nie pozwała Sądowi Najwyższemu rozpoznającemu niniejszy wniosek na przyjęcie, iż owa ulotka (której treści sąd orzekający w niniejszej sprawie nie mógł ustalić), za której sporządzenie wymierzono M. R. i B. Z. kary aresztu, nie wyczerpała znamion czynu zabronionego z art. 170 k.k. z 1932 r., a zatem skazanie wyżej wymienionych na karę aresztu i utrzymanie wyroku skazującego w mocy przez sąd odwoławczy wyczerpało znamiona przestępstwa z art. 286 k.k. z 1932 r. Przypomnieć bowiem należy, iż sąd związany jest wynikającą z art. 8 §1 k.p.k. zasadą samodzielności jurysdykcyjnej nakazującej sądowi samodzielnie rozstrzygnięcie zagadnienia faktycznego. Zgodnie z poglądem doktryny i orzecnictwem Sądu Najwyższego, które Sąd Najwyższy orzekający w niniejszej sprawie w pełni aprobuje: „Sąd karny przy ustalaniu winy nie jest związany wydanym już w tym przedmiocie orzeczeniem innego sądu lub urzędu. Orzeczenie takie, oparte w wielu wypadkach na prawdzie formalnej, nie może mieć dla sądu karnego mocy bezwzględnie wiążącej. Będzie ono dowodem, ulegającym ocenie sędziów na mocy ich wewnętrznego przekonania tak samo, jak każdy inny dowód” (A. Mogilnicki. Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz – reprint wydania z 1933 r. Warszawa 2019. s. 25). „Zgodnie z art. 8 k.p.k., każdy sąd zachowuje samodzielność jurysdykcyjną, a zatem nie musi i nie powinien kierować się rozstrzygnięciem podejmowanym przez inne organy procesowe w innych sprawach” (postanowienie Sądu Najwyższego z 13 lutego 2020 r., sygn. III KK 471/19, LEX nr: 3077173; wyrok Sądu Najwyższego z 30 września 1986 r. sygn. II KR 192/86).

W ocenie Sądu Najwyższego orzekającego w niniejszej sprawie, bez zapoznania się przez Sąd z treścią wspomnianej ulotki sporządzonej przez M. R. i B. Z. oraz treścią rewizji od owego wyroku wywiedzionych przez obrońców wyżej wymienionych nie było możliwym przeprowadzenie przez Sąd, czyniącego zadość zasadom wynikającym z art. 5,7 i 8 k.p.k. ustalenia, czy działanie sędziego J. D. wskazane we wniosku prokuratora IPN, wyczerpało znamiona czynu z art. 189 §2 k.k. w zw. z art. 231 §1 k.k. w zw. z art. 11 §2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN.>

Zażalenie na uchwałę wywiódł prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. Instytutu Pamięci Narodowej. Zaskarżył uchwałę (w piśmie błędnie określoną mianem postanowienia) w całości.

Zaskarżonej uchwale zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za postawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść, a polegający na błędnym przyjęciu przez Sąd I instancji, że materiał dowodowy zgromadzony w toku postępowania przygotowawczego przez prokuratora IPN nie daje podstaw do zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego Sądu Okręgowego w W. w stanie spoczyńku J. D., który był członkiem składu odwoławczego w II instancji utrzymującym w mocy wyrok Sądu Powiatowego w W. z 22 czerwca 1968 roku, sygn. akt Kp [...], na mocy którego B. Z. i M. R. zostali skazani za czyn z art. 170 kk z 1932 roku na 10 (dziesięć) miesięcy aresztu.

Na mocy tak skonstruowanego zarzutu, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonej uchwały w całości i przekazanie sprawy Sądowi Najwyższemu do ponownego rozpoznania.

W toku postępowania międzyinstancyjnego prokurator uzupełnił materiał dowodowy między innymi przedstawiając ulotkę sporządzoną przez M. R. i B. Z., której brak Sąd Najwyższy w I instancji uznał w istocie za przeszkodę do merytorycznego rozpoznania wniosku o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, jak również wskazał, że treść rewizji wniesionej na korzyść wyżej wymienionych da się odtworzyć z treści uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego, który uwzględniając kasację Prokuratora Generalnego, wyrokiem z dnia 12 stycznia 2001 r sygn. V KKN 638/98, uchylił wyrok Sądu Wojewódzkiego w W. i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Powiatowego w W. i uniewinnił wyżej wymienionych.

Odpowiedź na zażalenie wywiódł sędzia Sądu Okręgowego w W. w stanie spoczyńku – J. D.. Uznając zażalenie za bezzasadne, wniósł o jego oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Zaskarżona uchwała nie mogła się ostać, należało ją uchylić i przekazać sprawę Sądowi Najwyższemu w I instancji do ponownego rozpoznania. Podnieść bowiem trzeba, że Sąd Najwyższy w I instancji, w niniejszej sprawie, w istocie rzeczy, nie rozpoznał wniosku prokuratora o zezwolenie na pociągnięcie sędziego

w stanie spoczynku do odpowiedzialności karnej, z uwagi na brak określonych dokumentów, w materiale dowodowym przedstawionym wraz z wnioskiem. Tym samym nie rozpoznał istoty wniesionej sprawy, a jego orzeczenie ma charakter zdecydowanie formalny. Tymczasem prokurator wnioskodawca w postępowaniu międzyinstancyjnym przedstawił treść brakującej ulotki oraz w znacznej mierze inne informacje, z braku których nie doszło do merytorycznego rozpoznania wniosku o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, przez Sąd Najwyższy w I instancji. W aktach sprawy znajduje się też wyrok Sądu Wojewódzkiego w W. z dnia 27 listopada 1968 r., sygn. akt VI Kr. [...] /68 wraz z uzasadnieniem, którego treść oddaje co najmniej w znacznym stopniu treść rewizji obrońców oskarżonych.

W tym stanie rzeczy, mając na uwadze dwuinstancyjność oraz charakter postępowania o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, i związane z tym gwarancje rzetelnego procesu dla stron postępowania w tym przedmiocie, Sąd Najwyższy w II instancji, podzielając zawarty w zażaleniu wniosek o konieczności ponownego rozpoznania sprawy, był zmuszony do uchylenia zaskarżonej uchwały i przekazania sprawy Sądowi Najwyższemu w I instancji do ponownego rozpoznania.

Na marginesie, Sąd Najwyższy w II instancji chce zarazem podkreślić, mając na uwadze argumentację Sądu Najwyższego przedstawioną w uzasadnieniu zaskarżonej uchwały, co do art. 5 k.p.k., że może mieć on pełne zastosowanie w stosunku do sędziego, jedynie w postępowaniu rozpoznawczym w sprawach karnych przed sądami powszechnymi i Sądem Najwyższym, dopiero po uchyleniu sędziemu immunitetu.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.